

1. Európai Lepkék Éjszakái („1st European Moth Nights”), 2004. VIII. 13.-15., egy tudományos mérleg (Lepidoptera: Macrolepidoptera)

RÉZBÁNYAI–RESER Ladislaus és KÁDÁR Mihály

Abstract: 1st European Moth Nights, August 13th-15th, 2004, a scientific overview (Lepidoptera: Macrolepidoptera) (english translated by G. PETRÁNYI). – On behalf of the “József Szalkay Lepidopterological Society of Hungary” and the “Entomological Society of Luzern” (Switzerland) the first two authors organised an international event they called the 1st European Moth Nights (EMN) between August 13th-15th, 2004. On the given days, lepidopterologists were invited to simultaneously collect or observe nocturnal moths (Macroheterocera) at any European location of their choice, and report to EMN Headquarters the results obtained. The event set itself the basic goal of establishing contacts between moth-collectors in Europe, creating a geographically wide-ranging snapshot of the moths flying in the same period and drawing attention to moths in general, as well as to the high ratio they represent in the system of nature and their present protection requirements. – A total of 154 lepidopterists from 21 countries (in the highest numbers from Germany, the Netherlands and Hungary) took part in the event. 159 localities in 23 countries (most of them in Hungary, Spain and Germany) were involved. These localities cover Europe from England to Rumania, from Portugal to the Scandinavian countries, and from sea level (0 m) up to 1888 m, respectively. This way, 850 Macrolepidoptera species could be observed in these three days. This number is about 31 % of the total number of nocturnal moth species (Macrolepidoptera) known in Europe. – The authors direct attention to a whole series of human activity harmful to nature which is to be avoided if we want to save the nocturnal Macrolepidoptera fauna. A general prohibition on collecting is not a suitable means to serve this objective! – A fresh call for another three European Moth Nights (July 1st-3rd, 2005, April 28th-30th, 2006 and October 12th-14th, 2007) has been released and the organizers hope that European specialists participate in much higher numbers at these events. Information can be obtained at the addresses to be found at the end of this article. A list of participants, localities and the species observed will be published in tables. However, due to its large size, the table of the complete summary of results can be reached only at the indicated internet sites.

Összefoglalás: A „Szalkay József Magyar Lepkészetési Egyesület” és a „Luzerni Rovartani Társaság” („Entomologische Gesellschaft Luzern”, Svájc) nevében a két szerző, 2004. augusztus 13.-15.-én az „1. Európai Lepkék Éjszakái” („1st European Moth Nights” = „EMN”) néven egy nemzetközi rendezvényt szervezett. Szakemberek ezeken a napokon Európa valamelyik tetszőleges pontján egyidejűleg éjszakai nagylepkeket (Macroheterocera) gyűjthettek, vagy figyelhettek meg, és az így nyert eredményeket a szervezői központnak jelenthették. A rendezvény célja volt: kapcsolatteremtés Európa éjjeli-lepke gyűjtői között, egy földrajzilag széleskörű pillanatfelvétel készítése az azonos időszakban repülő éjszakai nagylepkekről, továbbá a figyelem ráterelése azokra általában, azok magas részesedésére a természet rendszerében, valamint jelenlegi igényeikre az irányban, hogy az ember által védelemben részesüljenek. – A rendezvényen 21 országból összesen 154 lepidopterológus vett részt (a legmagasabb számban Németországból, Hollandiából és Magyarországról). A lelőhelyek száma 23 ország területéről összesen 159 (a legtöbb Magyarországon, Spanyolországban és Németországban található). Ezek felölelik Európát Angliától Romániáig és Portugáliától a skandináv országokig, illetve a tengerszint magasságától (0 m) egészen 1888 méterig. Ez alatt a három nap alatt ezzel a módszerrel összesen 850 Macrolepidopterafajt sikerült kimutatni. Ez egész Európa összes ismert éjszakai nagylepkeinek kb. 31%-a. – A természetre való negatív emberi behatások egész sorára hívják fel a szerzők a figyelmet, melyeket meg kellene akadályozni az éjszakai nagylepkefauna megőrzése érdekében. A lepkegyűjtés általános megtiltása nem egy alkalmas intézkedés ebből a célból! – Következő három „Európai Lepkék Éjszakáira” szól az újabb felhívás (2005. július 1.-3., 2006. április 28.-30. és 2007. október 12.-14.), mégpedig azzal a kéréssel, hogy az európai szakemberek ezen lehetőleg sokkal magasabb számban vegyenek részt. A legfontosabb címek, melyeken tájékoztatás nyerhető, a cikk végén található. A résztvevők, a lelőhelyek és a kimutatott fajok listája táblázatokba foglalva kerülnek közlésre. Az eredmények teljes összesített táblázata hatalmas terjedelme miatt azonban csak a megadott internet-címen érhető el.

BEVEZETÉS

A „Szalkay József Magyar Lepkészetési Egyesület” és a „Luzerni Rovartani Társaság” („Entomologische Gesellschaft Luzern”, Svájc) 2004 júniusában egy közös felhívást tett közzé, melyben arra kérte az európai lepkészeket, hogy 2004. augusztus 13.-15.-én aktívan vegyenek részt egy rendezvényen, mely az „1. Európai Lepkék Éjszakái” („1st European Moth Nights” = EMN) nevet kapta. A szervezésnek, az eredmények összegyűjtésének és rendszerezésének, valamint azok kiértékelésének feladatait legnagyobb részben a két szerző vállalta.

A „Lepkék Éjszakái”-nak eredeti ötlete valószínűleg angol lepkész kollégáinktól származik, akik 1999-ben egy hasonló nemzeti rendezvényt hívtak életre, mégpedig a „Nemzeti Lepkék Éjszakája” („National Moth Night”) néven (lásd pl. a következő Internet-cím alatt: <http://www.nationalmothnight.info/>).

A tevékenység lényege az, hogy minden hadra fogható lepkész, egy adott időszak éjszakáin, az általa kiválasztott helyen végez éjjeli lepke megfigyeléseket, majd az adatokat összegzi és megküldi egy központi adatbázisba. Az „Európai Lepkék Éjszakái” során - amely évente egyszer kerülne megrendezésre - ugyanezen elvet kívánjuk követni, de egy összeurópai szinten.

A következőkben megismételjük itt annak a „Tájékoztató” szövegnek a tartalmát, amely az első meghívóhoz lett csatolva és amelyet a jövőben is az „Európai Lepkék Éjszakái” vezérfonalának kell tekintenünk:

„A program céljai több irányúak:

- 1) Elsőként, mint legfontosabb, a kapcsolatok és a közösségi munka érdemel kiemelés. A program keretében – ha csak néhány napra is – össze kívánjuk fogni egy eddig példátlanul széleskörű projekt keretében az európai éjjeli lepkészeket, természetvédőket, természetjárókat és mindazokat, akik kedvet éreznek ahhoz, hogy egy európai szintű program részesei lehessenek.
- 2) Egy nagy területet átölelő pillanatképet kívánunk mutatni az adott időszakban repülő éjszakai lepkefajokról, különös tekintettel az esetleg védelemre érdemes, vagy szoruló, illetőleg a tradicionálisan vándorlepkéknek tartott fajokról.
- 3) A kapott adatokat, eredményeket és azok kiértékelését a nyilvánosság számára hozzáférhetővé akarjuk tenni.

Az "1. European Moth Nights" technikai kérdéseivel kapcsolatban kérjük, hogy a kapott adatok, táblázatok beküldési rendje - az összesítés és rendszerezés megkönnyítése érdekében - az alábbiak szerint valósuljon meg:

- 1) Az adatokat lehetőség szerint Excel táblázatban küldjük meg, illetőleg más olyan táblázat-formátumban, amely jól áttekinthető és a későbbiekben rendszerezhető. Elsődlegesen e-mailben várjuk az adatokat, ha ez nem lehetséges, akkor rendes postai úton az alábbi címek egyikére.
- 2) A beküldendő táblázatban az alábbi adatokat szükséges megjelölni: (a kiemelt adatok megküldése kötelező):
 - megfigyelő neve, címe
 - családnév, nemzetség, fajnév (e tekintetben a legtöbbek által ismert Karsholt & Razowski 1996 illetőleg a Leraut 1997 fajlisták alkalmazása ajánlott). - Programunk során a hagyományos értelemben vett éjszakai nagylepkékre kell szorítkoznunk (Macroheterocera), tehát beleértve a Hepialidae (Gyökérrágó lepkék), Cossidae (Farontólepkék), Limacodidae (Kagylósszövőök) és Psychidae (Zsákhordó molyok) családokat is.
 - ország, országrész, helység, pontos lelőhely, tengerszint feletti magasság, dátum, gyűjtési módszer (utóbbi tekintetében fontos a lámpa típusa, teljesítménye, illetőleg élvefogó csapda alkalmazása esetén, annak típusa)
 - gyakoriság (megadható egyrészt körülbelüli adatokkal a meghívóban jelölt kategóriák alkalmazásával, illetőleg pontos példányszámokkal)

Két nagyon fontos feltételt szükséges kiemelni a program megvalósításával kapcsolatban:

- 1) Egyrészt az összegzés pontossága és hitelessége érdekében csak biztosan határozott példányokról várunk adatokat. Amennyiben valamely példány faji hovatartozása kétséges, úgy vegyék igénybe a határozásnál hozzáférhető segítségét, illetőleg a rá vonatkozó adatot ne küldjék meg.
- 2) A másik fontos feltétel a természetvédelmi szempontok maradéktalan érvényesítése, így különösen nem ajánlatos a védett fajok példányainak begyűjtése, továbbá a természetes élőhelyek túlzott bolygatása, zavarása.

A program megvalósítása során számítunk főként entomológiai, így különösen lepkészeti társaságok, csoportok, természetvédelmi és természetjáró szervezetek, egyesületek, továbbá minden olyan magánszemély részvételére, akik – hasonlóan hozzánk – úgy vélik, hogy adataikkal hozzájárulhatnak e páratlanul nagyszerű állatcsoport megismeréséhez, élőhelyeinek feltáráshoz és a társadalom által való megbecsüléséhez, védelméhez.

Kérjük, hogy e programról tájékozottassanak minél több embert lehetőségeik szerint, továbbá kérjük azokat, akik aktívan, lámpázó gyűjtéssel vagy megfigyeléssel részt vesznek e rendezvényben, hogy tegyék tevékenységüket lehetőleg mások, kívülálló érdeklődők, iskolások, természetbarátok számára is hozzáférhetővé. Az ezirányú mindennemű szervezést teljes egészében az aktívan résztvevőkre bízunk.

Éljünk a lehetőséggel, hogy a közvélemény figyelmét ezzel a nemzetközi rendezvénnyel ismételten az éjszakai lepkék csodálatos világára tereljük és ezáltal arra a tényre, hogy a mai kultúrvilágban a lepkék sokfelé az ember által irányított védelemre szorulnak.”

A nagylepkékre (Macrolepidoptera) való leszűkítéssel kapcsolatban a következő magyarázatot szeretnénk adni:

- Még ma is nagyon alacsony azoknak a lepkészeknek a száma, akik molylepkékkel foglalkoznak. Ezért előreláthatólag nagyon különböző listákat kaptunk volna, egyeseket molylepkékkel, másokat azok nélkül, ami a kiértékelést erősen megnehezítette volna.
- Ezzel a lehetséges fajok számát a – kiértékelés szempontjából – a feldolgozhatóság szintjén akartuk tartani.
- Sok lepkefaj helyes meghatározása nem túlságosan egyszerű. A molylepkéknél azonban még sokkal több hibával kellett volna számolnunk, mint a nagylepkék esetében. De mi se lettünk volna képesek a legtöbb ilyen esetleges hiba felismerésére és ezért nem is tudtunk volna az adatküldőknél a gyanús adatok után kérdezni.
- A természettudományi kutatásban tulajdonképpen mindegy, hogy valamilyen kutatási célból melyik csoport kerül kiválasztásra. Lehet a kutatásokat egy fajcsoportra leszűkíteni, egy nemzetségre, egy családra, egy családcsoporthoz, vagy ahogy tetszik.
- Jóllehet a „Macrolepidoptera“ egy fejlődéstörténetileg talán nem egységes és ezért ma hivatalosan nem elismert rendszertani kategória, mégis egy morfológiailag tulajdonképpen pontosan jellemezhető lepkecsoportról van szó, amely az irodalomban valamint a gyűjtési gyakorlatban ma is sokfelé, mint egységes lesz figyelembe véve.

A felhívás a magyar egyesület és az elsőnek nevezett szerző Internet-honlapján nyilvánosságra került, de átvette több más honlaptulajdonos is, valamint e-mail vagy postai küldemény útján megkapta számos lepkész. A szervezők főleg az augusztus-

szeptember-október hónapokban végül is 154 lepkésztől kaptak különböző, rövidebb vagy hosszabb fajlistákat, illetve táblázatokat. Egyesek e-mail útján jöttek, pontosan és hiánytalanul kitöltve, sok más lista szintén e-mail útján, de mindenféle hiánnyokkal a megkívánt adatok terén, melyeket azután utólag kellett megkérnünk és a listákba bevezetnünk. Több hiánytalanul vagy hiányosan kitöltött lista jött azonban postai úton is, ezeket a szervezőknek maguknak kellett a számítógépbe beadniuk. Sok, részben elkerülhető munkát jelentett mindez, de a szervezők mégis hálásak az összes kollégának, akik a legjobbat akarva valamilyen módon részt vettek a rendezvényen.

Az amennyire csak lehetett jól előkészített egyéni listák végül egy közös táblázatban kerültek összefoglalásra. Ez a táblázat az alul megadott két Internet-címen teljes terjedelmében megtekinthető és rendelkezésre áll minden lepkésznek bármilyen további kutatás céljára, vagy bármilyen területen való alkalmazásra. Egyedül a forrás megjelölése szükséges.

Alapjában véve rá kell mutatnunk itt arra, hogy a befutott adatokért, úgy a lelőhely adatokért, mint a fajok meghatározásáért, az egyes adatküldők személyesen felelősek. A szerzők csak arra szorítkoztak, hogy egyes problematikus esetekben az adatküldőtől további felvilágosítást kértek. Az esetleg felmerülő kérdéseket tehát az egyes adatközlők címére kell feltenni, amiben a szerzők azonban szükség esetén szívesen közvetítenek.

A RÉSZTVEVŐK

A rendezvényen összesen 154 lepkész vett részt (1. táblázat), gyakran teljesen egyedül, néha azonban kettesével, hármasával vagy kevés esetben még több kolléga együtt is jelen volt ugyanazon a napon.

A résztvevők hovatarozása szerint a következő 21 ország van képviselve (1. térkép):

AT = Ausztria (3), BE = Belgium (2), BG = Bulgária (3), CH = Svájc (9), DE = Németország (23), DK = Dánia (3), EE = Észtország (5), ES = Spanyolország (11), FI = Finnország (4), FR = Franciaország (8), GB = Nagy-Britannia (11), HU = Magyarország (15), IT = Olaszország (11), MT = Málta (12), NL = Hollandia (16), NO = Norvégia (1), PL = Lengyelország (2), PT = Portugália (2), RO = Románia (10), SE = Svédország (2), SK = Szlovákia (1).

A legtöbb résztvevő tehát messzemenően Németországból származott (23, ahol azonban figyelembe kell venni, hogy közülük 5 Németországon kívül gyűjtött). Ezután következnek Hollandia (16), Magyarország (15), Spanyolország, Olaszország, Málta és Nagy-Britannia (11-11), Románia (10) és Svájc (9). Feltűnőek a magas számok néhány viszonylag kis ország esetében, mint például Hollandia és Magyarország, vagy különösen Málta, ahol talán az ország összes lepkésze részt vett. Azonban egyes nagyobb ország esetén a viszonylag alacsony számok is feltűnőek, mint pl. Franciaországnál, vagy Skandinávia országainál.

Különösen fontos rámutatni arra, hogy 9 résztvevő ezeken a napokon nem a saját országában, hanem egy idegen országban lámpázott. Tehát nem szabad elfelejteni, hogy a részvétel e rendezvény keretein belül Európa bármely tetszőleges országában (Izlandot is beleértve) lehetséges, mégpedig akkor is, ha valaki az előirt napokon egy idegen országban, tartózkodik, mindegy hogy nyaral, átutazóban van, vagy valami hivatalos, üzleti úton.

A résztvevők között külön szívéllyességgel üdvözljük a néhány HÖLGYET, mert a lepkészek között ők még ma is viszonylag alacsony számban vannak képviselve!

KÖSZÖNET

A legnagyobb köszönet természetesen azokat a kollégákat illeti, akik a rendezvényen gyűjtéssel vagy megfigyeléssel aktívan részt vettek és lelőhelyadatokkal szolgáltak (lásd 1. táblázat). Külön köszönet illeti a következő munkatársainkat is, akik az „1. Európai Lepkék Éjszakái” meghívójának angol, holland, francia, olasz és román fordítását végezték el: DOBOS JÁNOS (HU-Budapest), DOBOS ZSOLT (NL-Utrecht), FLAMIGNI CLAUDIO (IT-Bologna), SIERRA ANTOINE (CH-Flanthey) és VIZAUER T. CSABA (RO-Dés/Dej). – A többi kolléga közül, akik valami kicsiséggel, tanáccsal, ötlettel, vagy az országukon belüli aktív koordinációval a szervezők segítségére voltak, elsősorban a következőket kell köszönettel megemlítenünk (bocsánatot kérünk, ha valakit véletlenül kifelejtettünk volna): KISER KARL (CH-Sarnen), KOCSY GÁBOR (HU-Székesfehérvár), PÁL ATTILA (HU-Érd), PETRÁNYI GERGELY (HU-Budapest), POLONYI VILMOS (HU-Budapest) SÁFIÁN SZABOLCS (HU-Gyula), SAMMUT PAUL (MT-Rabat), SCHÄFFER ERWIN (CH-Luzern), TERRY RACHEL (GB-London), VIZAUER T. CSABA (RO-Dés/Dej).

A VIZSGÁLATI HELYEK

A vizsgálati helyek száma összesen 159 (2. táblázat). Ez nem azonos a résztvevők számával, mert egyes helyeken több lepkész együtt volt jelen, mások viszont a három nap alatt több helyen is világítottak. Az országok száma (23) is magasabb, mint a résztvevők esetében, mert két országban, Horvátországban és Szlovéniában, egy német lepkész tevékenykedett és nem ottaniak. A lelőhelyek felölelik Európát Angliától Romániáig és Portugáliától a skandináv országokig, illetve a tengerszint magasságától (0 m) egészen 1888 méterig.

A 159 vizsgálati hely a következőképpen oszlik meg a 23 ország között (2. térkép):

AT = Ausztria (3), BE = Belgium (2), BG = Bulgária (4), CH = Svájc (11), DE = Németország (17), DK = Dánia (3), EE = Észtország (6), ES = Spanyolország (18), FI = Finnország (5), FR = Franciaország (9), GB = Nagy-Britannia (10), HR = Horvátország (1), HU = Magyarország (19), IT = Olaszország (13), MT = Málta (9), NL = Hollandia (10),

NO = Norvégia (2), PL = Lengyelország (3), PT = Portugália (2), RO = Románia (9), SE = Svédország (1), SI = Szlovénia (1), SK = Szlovákia (1).

Magyarország áll itt az élen 19 vizsgálati hellyel, követi öt Spanyolország 18 hellyel (azonban ott figyelembe kell venni, hogy néhány helyről csak nagyon kevés adat lett jelentve!). A további országok ebben a sorban Németország (17), Olaszország (13), Svájc (11), Nagy-Britannia és Hollandia (10-10), Franciaország, Málta és Románia (9-9).

Végül legyenek itt megemlítve azok az országok, illetve területek is, melyekről egyáltalán nem érkezett jelentés: Albánia, Andorra, Baleár-szigetek (ES), Bosznia-Hercegovina, Gibraltár (GB), Görögország, Írország, Izland, Korzika (FR), Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Macedónia, Moldávia, Monaco, Észak-Írország (GB), Oroszország, San Marino, Szardínia (IT), Szicília (IT), Csehország, Törökország, Ukrajna, Fehéroroszország, Jugoszlávia és Ciprus. – Ezek között található több terület is, melyekről jó lepkészek ismeretesek. Marad számunkra a remény, hogy a tervezett következő „Európai Lepkék Éjszakái“ alkalmából (lásd lent) néhány ezek közül a „rések“ közül bezárul majd.

HATÁROZÁSI PROBLÉMÁK, PROBLÉMÁK A GYŰJTÉSI MÓDSZEREK KÖRÜL

Mint a bevezetésben erre már rámutattunk, a fajok meghatározásáért az adatküldők maguk felelősek. A szerzőknek nem volt lehetőségük arra, hogy minden határozást személyesen ellenőrizzenek, vagy minden gyanús esetben a határozás helyességével kapcsolatban az adatküldőknél tovább érdeklődjenek. Néhány esetben azonban ennek ellenére utólagos ellenőrzést kértünk, és kételyünk a legtöbbször igazolást is nyert. Ezeket a hibákat azután vagy kijavítottuk, vagy az illető adatot a táblázatból töröltük. Több ilyen esetben azonban egyáltalán nem tudták az adatküldők a kérdéses határozásokat ellenőrizni, amiről lent néhány gondolat még felsorolásra kerül.

Ezek a megjegyzések különösen a nehezen meghatározható fajokra érvényesek, melyeket néha csak az ivarszerveik alapján lehet felismerni. A legtöbb esetben nem utaltak az adatküldők arra, hogy ivarszervi vizsgálatot végeztek-e, vagy sem. Ez okból a határozásokat egy egész sor fajnál bizonyos tartózkodással kell fogadnunk. Ha valahol szükséges, csak közvetlenül az adatküldőknél lehet ez után érdeklődni.

Ezen az EMN-listán első pillantásra a következő fajpárok vagy fajcsoportok tűnnek a legproblematicusabbnak:

GEOMETRIDAE: *Ennomos* spp., *Nychiodes* spp., *Selidosema plumaria/brunnearia*, *Tephronia* spp., *Chlorissa* spp., *Cyclophora* spp., *Scopula* spp., *Idaea* spp., *Thera variata/britannica*, *Horisme tersata/radicaria*, *Eupithecia* spp., *Chloroclystis* spp., *Macaria alternata/notata*; NOTODONTIDAE: *Furcula* spp.; NOCTUIDAE: *Acronicta cuspis/tridens/psi*, *Cryphia* spp., *Plusia festucae/putnami*, *Autographa* spp., *Abrostola* spp., *Cucullia* spp., *Shargacucullia* spp., *Amphipyra pyramidea/berbera*, *Heliothis virescens/maritima*, *Paradrina* spp., *Hoplodrina* spp., *Oligia* spp., *Mesapamea* spp., *Amphipoea* spp., *Chersotis alpestris/oreina*; NOLIDAE: *Nola* spp., *Nycteola* spp.; ARCTIIDAE: *Eilema complana/pseudocomplana*, *Eilema pygmeola/lutarella*, *Setina* spp., *Spilosoma lubricipeda/urticae* (a jelentett két *S.urticae* minden bizonnyal *lubricipeda f.paucipuncta* volt és az összesített táblázatba így is lett felvéve).

A jövőben arra kérjük az adatküldőket, hogy azokat a fajokat, melyeket ivarszervi vizsgálat segítségével határoztak meg, a beküldendő listákon külön megjelöljék. A tervezett új alaptáblázatban erre a célra egy külön oszlop fog rendelkezésre állni.

Lehetséges, hogy az ilyen fajokról határozási problémák miatt egyes résztvevők még akkor se küldtek jelentést, ha különben fogták, vagy megfigyelték őket. Így például nagyon gyengén szerepelnek a listán az *Idaea*, *Gnophos* és közelrokon csoportjaik, vagy az *Eupithecia* nemzetségek képviselői. Minden lepkésznek azonban feltétlenül meg kellene kísérelnie, hogy ilyen esetekben saját maga ivarszervi vizsgálatokat végezzen, vagy a határozásokhoz tapasztalt kollégák segítségét kérje, különösen egy ilyen speciális rendezvény esetében, mint az „Európai Lepkék Éjszakái“.

Sajnos felmerül itt egy további probléma, amely az éjszakai nagylepkék terén az egész faunisztikai kutatást erősen befolyásolja. Különböző okokból sokan választják azt a módszert, mellyel a fényre repülő lepkék csak „megfigyelés“ alá és azután egyszerűen feljegyzésre kerülnek, többé-kevésbé pontos vagy megsaccolt egyedszámokkal, vagy teljesen ezek nélkül. Ez a módszer rendszerint csak egy látszólagos természetvédelem, mert alkalmi lámpázással egyetlen éjszakai lepkefaj se irtható ki, ezzel szemben meglehetősen tudománytalan, mert bizonyítópéldány nem marad hátra.

Természetesen nem lehet mindent megfogni, vagy mindent, amit megfogunk, meg is tartani (de úgy legalábbis biztosan egy kicsit gondosabban, alaposabban lehet az állatokat megvizsgálni és meghatározni!). Amit kipreparálunk és megtartunk, azt se lehet az „örökkévalóságig“ épségben megőrizni. De ha valaki éjszakai lepkéket gyűjt, akkor mégis ajánlatos gyűjtési helyenként legalább 1-5 példányt minden fajból a saját, vagy valamilyen intézményi gyűjteményben megtartani, hogy később egy utólagos ellenőrzési lehetőség rendelkezésre állhasson. Ez vonatkozik azonban ilyen speciális gyűjtési alkalmakra is, mint pl. az „Európai Lepkék Éjszakái“. Több problematikus esetben ezúttal se tudtak a résztvevők megfelelő választ adni, amikor valamelyik fajnál utólagos ellenőrzést kértünk, mert nem állt rendelkezésükre bizonyítópéldány, hanem csak egy feljegyzés!

A „tudományosság“ egy nagy problémája, hogy a határait nem lehet megszabni. Tulajdonképpen minden tudomány, amit az ember bizonyos tanulmányok eredményeként, mint tudást megszerz. A tudáshoz tartozik azonban az is, amit az ember rosszul tud. Az éppen a hamis tudomány. Ezért egy állandó harc folyik azért, hogy a hamis tudást a helyestől, az "igazság-

tól", elkülönítsük. Ha van valahol egy bizonyítópéldány egy lepkefogási adathoz, akkor erre meg van mindenkor később is a lehetőségünk. Ha csak egy feljegyzés van, semmi más, akkor a tudás a hit körébe süllyed. Az pedig már nem tudomány többé. Ezért a rovartan tudománya nagyon sokszor a komolyság és a játszadozás határain táncol, mert 1) nagyrészt nem létfontosságú kérdésekről van szó, mert 2) túl magas és szinte kikutathatatlan a rovarok faj- és egyedszáma, és mert 3) nagyon sokan foglalkoztak és foglalkoznak pusztán kedvtelésből a rovarokkal a "tudományosság" legkülönfélébb szintjén, még ha sokszor dicséretes komolysággal is.

AZ EREDMÉNYEKRŐL

Rendszer, taxonómia és nevezéktan

A fajlista összeállításánál (rendszer, taxonómia és nevezéktan) KARSHOLT és RAZOWSKI európai katalógusát vettük alapul („KARSHOLT, O. & RAZOWSKI, J., 1996: The Lepidoptera of Europe. A Distributional Checklist. - Apollo Books, DK-Stenstrup“).

Az egységesség kedvéért feltétlenül muszáj volt a különböző országokban szokásos és használatos különféle rendszerekből valamit kiválasztanunk. Még azokat a fajneveket is csak a szinonimok között adtuk meg, melyek valamelyik taxonnál csak 1996 után lettek érvényesek, azonban megjegyeztük a név mellett ezt a helyzetet („valid name“). A fajok egységes sorszámozása a kiértékelést jelentősen megkönnyítette. Ez azonban semmiképpen nem jelenti azt, hogy ezzel a rendszerrel minden részletkérdésben egyetértünk, vagy meg vagyunk vele elégedve.

A jelentett „Macrolepidoptera“-fajok

Bár az időjárás sokfelé az optimum alatt volt és kevesebb lepkész is vett részt a rendezvényen, mint az várható és szükséges lett volna, az „1. Európai Lepkék Éjszakai“ alkalmából a 154 résztvevő a 159 vizsgálati helyről összesen 850 „Macroheterocera“-fajt (=éjszakai nagylepkek) tudott kimutatni, beleértve néhány különösebb alfajt és három nappali-lepke fajt is (4. táblázat, 3. térkép). Egy mindössze három naptári napot felölelő időszakból ez nem kevesebb, mint 31%-a a KARSHOLT & RAZOWSKI-féle 1996-os katalógusban egész Európára megadott ca. 2730 „nagylepke-fajnak“. Az eredmények összesített táblázata, amely terjedelme miatt csak az Internetben kerülhet nyilvánosságra (a címetek lásd lent), 6825 adatsort tartalmaz.

– A legtöbb helyről jelentett fajok a következők voltak:

Xestia c-nigrum L. (104), *Noctua pronuba* L. (81), *Cosmia trapezina* L. (73), *Autographa gamma* L. (71), *Idaea aversata* L. (63), *Mythimna albipuncta* D.SCH. (63), *Ochropleura plecta* L. (63), *Eilema complana* L. (55), *Peribatodes rhomboidaria* D.SCH. (54), *Rivula sericealis* SCOP. (53), *Amphipyra pyramidea* L. (53), *Mesoligia furuncula* D.SCH. (50), *Thalpophila matura* HUFN. (49), *Triodia sylvina* L. (48), *Apamea monoglypha* HUFN. (47), *Mesapamea secalis* L.(?) (47), *Hypena proboscidalis* L. (46), *Xestia baja* D.SCH. (46), *Epirrhoe alternata* O.F.MÜLL. (45), *Lymantria dispar* L. (45), *Mythimna ferrago* F. (44), *Phragmatobia fuliginosa* L. (44), *Agrotis segetum* D.SCH. (42), *Noctua janthe* BKH.(sp.? *janthina*-f.?) (41), *Agrotis exclamationis* L. (41), *Cosmorhoe ocellata* L. (40), *Cryphia algae* F. (39), *Arctia caja* L. (39), *Axylia putris* L. (38), *Timandra comae* A.SCHMIDT (37), *Hoplodrina blanda* D.SCH. (36), *Hoplodrina ambigua* D.SCH. (36), *Phlogophora meticulosa* L. (36), *Lymantria monacha* L. (35), *Lacanobia oleracea* L. (34), *Scotopteryx chenopodiata* L. (33), *Pheosia tremula* CL. (33), *Cerapteryx graminis* L. (32), *Camptogramma bilineata* L. (31), *Craniophora ligustri* D.SCH. (31), *Emmelia trabealis* SCOP. (31), *Mythimna pallens* L. (31), *Mamestra brassicae* L. (30), *Euplagia quadripunctaria* PODA (30).

– A legtöbb országból jelentett fajok a következők voltak (5. táblázat):

Cosmia trapezina L. (18), *Idaea aversata* L., *Epirrhoe alternata* O.F.MÜLL., *Noctua pronuba* L. (17), *Rivula sericealis* SCOP., *Autographa gamma* L., *Amphipyra pyramidea* L., *Xestia c-nigrum* L., *Xestia baja* D.SCH. (16), *Mesoligia furuncula* D.SCH., *Ochropleura plecta* L., *Lymantria dispar* L., *Eilema complana* L. (15), és így tovább.

– A következő 16 faj (1,88%) legalább egyetlen egy helyről nagyon magas gyakorisággal (100-450 példány) lett jelentve:

GEOMETRIDAE: *Macaria liturata* CL., *Alcis repandata* L., *Adactylotis gesticularia* HBN., *Aspitates gilvaria* D.SCH., *Cyclophora porata* L., *Scopula submutata* TR., *Idaea filicata* HBN.; NOCTUIDAE: *Cryphia algae* F., *Cosmia trapezina* L., *Mamestra brassicae* L., *Lasionycta proxima* HBN., *Xestia c-nigrum* L., *Agrotis segetum* L.; LYMANTRIIDAE: *Lymantria dispar* L.; ARCTIIDAE: *Eilema complana* L., *Eilema caniola* HBN.

– A következő 76 faj (8,94%) legalább egyetlen egy helyről viszonylag magas gyakorisággal (30-99 példány) lett jelentve:

HEPIALIDAE: *Triodia sylvina* L., *Gazoryctra fusconebulosa* DG.; THYATIRIDAE: *Ochropacha duplaris* L.; GEOMETRIDAE: *Calospilos pantaria* L., *Macaria notata* L., *Crocallis elinguaris* L., *Peribatodes secundaria* D.SCH., *Alcis repandata* L., *Hypomecis punctinalis* SCOP., *Ectropis crepuscularia* D.SCH. (=bistortata GZE.), *Adactylotis gesticularia* HBN., *Elophos dilucidaria* H.SCH., *Scopula umbelaria* HBN., *Rhodostrophia vibicaria* HBN., *Rhodometra sacaria* L., *Scotopteryx coelinaria* GRASL., *Sc.chenopodiata* L., *Xanthorhoe fluctuata* L., *Epirrhoe galiata* D.SCH., *Entephria caesiata* D.SCH., *Eulithis populata* L., *Chloroclysta citrata* L., *Ch.truncata* HUFN., *Hydriomena furcata* THNBG., *Aplocera praeformata* HBN., *Minoa murinata* SCOP.; NOTODONTIDAE: *Thaumetopoea processionea* L., *Th.pityocampa* D.SCH., *Pheosia gnoma* F., *Spatialia argentina* D.SCH.; NOCTUIDAE: *Cryphia algae* F., *Catocala*

nymphagoga ESP., *Tyta luctuosa* D.SCH., *Hypena proboscidalis* L., *Autographa gamma* L., *Emmelia trabealis* SCOP., *Protodeltote pygarga* HUFN., *Odice jucunda* HBN., *Eublemma parva* HBN., *Oncocnemis confusa michaelorum* BESHK., *Helicoverpa armigera* HBN., *Platyperigea aspersa* RMBR., *Hoplodrina octogenaria* GZE. (=alsines BRAHM), *H. blanda* D.SCH., *Cosmia trapezina* L., *Apamea monoglypha* HUFN., *A. lateritia* HUFN., *Amphipoea crinanensis* BURR., *Discestra trifolii* HUFN., *Mythimna ferrago* F., *M. albipuncta* D.SCH., *M. impura* HBN., *M. unipuncta* HAW., *Cerapteryx graminis* L., *Tholera decimalis* PODA, *Axylia putris* L., *Diarsia dahlia* HBN., *Noctua pronuba* L., *N. janthina* D.SCH., *N. janthe* BKH. (=janthina f.?), *Xestia c-nigrum* L., *X. baja* D.SCH., *X. ochreago* HBN., *X. xanthographa* D.SCH., *Agrotis puta* HBN., *A. exclamationis* L., *A. vestigialis* HUFN.; **LYMANTRIIDAE**: *Lymantria monacha* L.; **ARCTIIDAE**: *Miltochrista miniata* FORST., *Eilema lurideola* ZINCK., *E. complana* L., *E. caniola* HBN., *E. lutarella* L., *E. uniola* RMBR., *Spilosoma lubricipeda* L. (=menthastri D.SCH.), *Euplagia quadripunctaria* PODA.

Faunisztikai újdonságok

A rendezvényünk egyik célja lenne az is, hogy esetleg Európa, valamelyik ország, vagy nagyobb országrész faunájára valami-féle újdonságot találjunk. Semmi esetre se valamiféle kicsiséget, de a kétségtelenül „valódi“ különlegességek olyanok lennének, mint só a levesben! Ehhez azonban több kezdeményezési kedvre és közlékenységre lenne szükségünk lepkész kollégáink részéről, akik saját országukat általában sokkal jobban ismerik, mint mi. Ezúttal is csak azért tudunk a mindössze három jelentett esetről valamivel hosszabban beszámolni, mert az elsőnek nevezett szerző a jelentéseken tovább dolgozott, további részleteket derített ki és kiegészítéseket hajtott végre.

1) Európa faunájára „majdnem új“, de minden esetre új Málta faunájára:

– *Araeopteron ecphaea* (HAMPSON, 1917) (Noctuidae): SAMMUT, SEGUNA és BORG jelentették ezt a faj Máltáról, ahol 2004. VIII. 15.-én 4 példányát fogták, azzal a megjegyzéssel, hogy az *ecphaea* Európa faunájára egy új faj lenne. – Ez a mint „Macrolepidoptera“ könnyen elnézhető, kicsi, molylepkéhez hasonló trópusi vándorlepke a KARSHOLT & RAZOWSKI-féle 1996-os katalógusban valóban nem szerepel, de Európában 1987 óta mégis többször előkerült már, mégpedig Görögországban és Spanyolországban, Mallorcát is beleértve. Lásd ehhez: „FIBIGER, M. & AGASSIZ, D., 2001: *Araeopteron ecphaea*, a small noctuid moth in the West Palaearctic (Noctuidae: Acontiinae). – *Nota Lepid.*, 24, 1/2: 29-35“, valamint: „REQUENA, E., 2002: Noves dades sobre *Araeopteron ecphaea* (HAMPSON, 1914) a Catalunya (Lepidoptera: Noctuidae). – *Butll. Soc. Cat. Lep.*, 88: 17-18“.

2) Bulgária faunájára új:

– *Pandesma robusta* (WALKER, [1858]) (Noctuidae): STOYAN BESHKOV által jelentve a Fekete-tenger partvidékéről, Cape Kaliakra, Balgarevo (Kavarna körzet) közeléből, 2004. VIII. 14. – Ez a nagytermetű, trópusi bagolylepkéfaj az irodalom adatai szerint egész Afrika területétől Nyugat- és Közép-Ázsián keresztül Indiáig elterjedt, azonban jelentették már Görögország, Kréta, Málta, Szicília, Spanyolország, Portugália és a Kanári szigetek területéről is. Így megjelenése Bulgáriában se nevezhető nagy meglepetésnek. Egyelőre azonban feltehető, hogy a *P. robusta* ott csak mint vándorlepke repült be. – Mint idevonatkozó irodalmat lásd pl.: „FIBIGER, M., 1986: *Thria robusta* WALKER, 1857 nec *Pandesma anysa* GUENÉE, 1852, in Europe. – *Nota Lepid.*, 9 (3/4): 175-178“, továbbá: „BELLA, S. & RUSSO, P., 1999: *Pandesma robusta* new to the Italian fauna (Lepidoptera, Noctuidae). – *Esperiana*, 7: 472.

3) Egy ritka vendég Svájcban:

– *Daphnis nerii* (LINNAEUS, 1758) (Sphingidae): MARCEL & WALTER NIEDERBERGER jelentik a Göscheneralp-ról, 1750m (Göschenen, Kanton Uri, Svájc), 2004. VIII. 14. Ez a faj a közép-svájci Alpok területéről eddig legfeljebb egyetlen egyszer lett jelezve. A gyűjtés pillanatában az elsőnek nevezett szerző (RÉZBÁNYAI-RESER) is véletlenül éppen jelen volt, aki ugyanazon a napon, valamivel messzebb, az Göschener völgy alacsonyabb régiójában szintén lámpázott. – Az oleánderszender az utóbbi évtizedekben látszólag egy nagyon ritkán talált vendége volt Közép-Európának és így Svájcnak is. De ennek a nemzetközi rendezvénynek a keretein belül is ez az egyetlen jelentés erről a fajról. A legutolsó ismert svájci *D. nerii* Dél-Svájcból származik (Aeroporto-Stallone, Piano di Magadino, Tessin, 1986. X. 12., leg. L. RÉZBÁNYAI-RESER). A Göscheneralp-on talált hím, egy szokatlanul kistermetű *nerii*, nyilvánvalóan vándorúton volt az Alpokon keresztül. Egyidejűleg más vándorlepkéfajok is jöttek a fényre (*Autographa gamma*, *Apamea monoglypha*, *Heliothis peltigera*, *Phlogophora meticulosa*, *Mythimna vitellina*, *Noctua pronuba*, *N. fimbriata*, *N. janthina* és *Xestia c-nigrum*). Valamivel lejjebb a Göschener völgyben viszont tipikus módon majdnem egyetlen vándorlepkéfaj se repült! – Az legutolsó svájci *nerii*-jelentést lásd: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1990): Wieder einmal Oleanderschwärmer in der Schweiz (Lepidoptera, Sphingidae). – *Atalanta*, 21 (1/2): 65-67.“

Rhopalocera a lámpán

Különösen feltűnő, ha nappal aktív fajok, de különösen ha „valódi“ nappali lepkék megjelennek a lámpa fényén. Az elsőnek nevezett szerző egyszer már egy külön jelentést is adott ilyen jelenségekről: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1989): Lichtenflug von Tagfaltern und anderen tagaktiven Macrolepidopteren in der Schweiz (1972-1988) (Lepidoptera: Rhopalocera und Macroheterocera). – *Nota Lepid.*, 12: 36-44.“. Ezeknek a vizsgálatoknak a során is megjelent a fényen kevés nappali lepke, mégpedig a következők:

– *Lysandra coridon* PODA (Lycaenidae) (1): DE - Bayern, Weismain, Arnstein (leg. H. K. PRÖSE),

– *Lasiommata megaera* L. (Satyridae) (1): DE - Saarland, Hüttersdorf, Ludwig-Uhland-Str. 34 (leg. N. ZAHM & H. SCHREIBER),

– *Hipparchia fagi* SCOP. (Satyridae) (1): CH - Tessin, Tesserete, Gola di Lago (leg. L. RÉZBÁNYAI-RESER).

Taxonómiai megjegyzések

– *Cilix hispanica* PEREZ DE GREGORIO et al., 2002 (Drepanidae): Ez a *C. glaucata*-val közel rokon és ahhoz nagyon hasonló, valószínűleg atlantomediterrán faj (Ibéria, Baleár-szigetek, Dél-Franciaország) csak a KARSHOLT & RASOWSKI 1996 katalógus megjelenése után került leírásra. – Lásd ehhez: „J. J. PÉREZ DE GREGORIO, X. JEREMIAS TORRUELLA, E. REQUENA MIRET, M. RONDÓS CASAS & F. VALLHONRAT I FIGUERAS (2002): *Cilix hispanica* sp.n., nuevo Drepanidae para la fauna Íbero-baleares (Lepidoptera: Drepanidae: Drepaninae). – Bol. Soc. Ent. Aragon, 30: 33-36.“, továbbá: „R. MAZEL, J. YLLA & R. MACIA (2002): *Cilix hispanica* PEREZ DE GREGORIO & al., 2002, remarquable espèce morphocryptique nouvelle pour la faune de France (Lepidoptera, Drepanidae). – Revue de l'Association Roussillonnaise d'Entomologie, 11 (3): 81-87.“

– *Hyloicus maurorum* (JORDAN 1931) (Sphingidae): Katalóniából (Spanyolország) lett jelentve JORDI DANTART, JORDI JUBANY & SANTI VIADER, valamint JOSEP YLLA & RAMÓN MÁCIA által. – Ez a taxon eredetileg mint a *Hyloicus pinastri* L. alfaja került leírásra és ezért KARSHOLT & RAZOWSKI 1996-os katalógusában nem szerepel, bár EITSCHBERGER és társai a *maurorum*-ot már 1986-ban faji szintre emelték (lásd lent). Főleg a hím ivarszervek valójága különbözik egymástól jelentősen a *pinastri* és a *maurorum* esetében, de a pete, a hernyó és a báb is. A *H. maurorum* elterjedése északnyugatafrikára (tipuslelőhely), az Ibériai félszigetre és Franciaország délnyugati részére szorítkozik. Azonban Franciaország középső és keleti részén hibridzónákat is találtak, melyek azonban látszólag nagyon keskenyek és stabilak. Talán két félfajról (semispecies) van itt szó, vagy egymástól genetikailag erősen eltávolodott két alfajról (subspecies), melyek a jégkorszak utáni areálkitolódások következtében ismét összetalálkoztak és később talán egyszer arra is képesek lesznek, hogy teljesen összeolvadjanak. Lásd a témával kapcsolatban többek között az Internetben: http://tpittaway.tripod.com/sphinx/s_mau.htm, illetve az irodalomban: „EITSCHBERGER, U., DANNER, F. & SURHOLT, B. (1989): Taxonomische Veränderungen bei den Sphingiden Europas und die Beschreibung einer neuen *Laothoe*-Unterart von der Iberischen Halbinsel (Lepidoptera, Sphingidae). – Atalanta, 20: 261-271.“

– *Diachrysia chrysitis* (LINNAEUS, 1758) & *tutti* (KOSTROWICKI, 1961) (Noctuidae): Ez a két taxon az adatküldők jelentései alapján lett felvéve, azonban nem teljesen egyértelmű, hogy valóban valamennyi kolléga megkülönböztetést tett-e a kettő között és nem mindkettőt „*chrysitis*“ név alatt közölte. Azonban az egy idő óta a feromonoknál (nemi csalogató anyag) talált különbségek miatt sok lepkész által önálló fajként tekintett „*Diachrysia tutti*“ (= az elülső szárny aranyzöld sávjai egy aranyzöld híddal egymással össze vannak kerestben kötve) taxonómiai helyzete nagyon kérdéses. Feromoncsapdákkal történt alapos vizsgálatok után és morfológiai tanulmányok alapján úgy látszik, hogy legalábbis Svájcban a *chrysitis*- és a *tutti*-feromonok messzemenően, de semmi esetre se 100%-osan szelektívek, és úgy az imágók külső morfológiájában, mint az ivarszervekben minden lehetséges átmeneti forma létezik, aminek következtében a fényre repülő lepkéket nem lehet minden kényszer nélkül besorolni, illetve egyértelműen meghatározni. Ez arra mutat, hogy a két taxon egymástól genetikailag még nem teljesen izolált és nemzéképes hibrideket tud létrehozni. Valószínűleg két korábbi alfajról van itt szó, melyek jelenleg sokfelé azon az úton vannak, hogy egymással lassan összeolvadjanak. Már URBAHN és LEMPKE is gyűjtötték sok évvel ezelőtt a bizonyítékokat az ellen, hogy a *tutti* egy önálló faj lenne, és néhány ezekből közzé is lett annak idején téve. – A témához lásd többek között: „PRIESNER, E. (1985): Artspezifische Sexuallockstoffe für Männchen von *Diachrysia chrysitis* (L.) und *D. tutti* (KOSTR.) (Lepidoptera, Noctuidae: Plusiinae). – Mitt Schweiz. Entomol. Ges., 58: 373-391.“, továbbá: „RÉZBÁNYAI-RESER, L. (1985): *Diachrysia chrysitis* (LINNAEUS, 1758) und *tutti* (KOSTROWICKI, 1961) in der Schweiz. Ergebnisse von Pheromonfallenfängen 1983-84 sowie Untersuchungen zur Morphologie, Phänologie, Verbreitung und Oekologie der beiden Taxa (Lepid., Noctuidae: Plusiinae). – Mitt. Schweiz. Entomol. Ges., 58: 345-372.“

– *Noctua janthina* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) & *janthe* (BORKHAUSEN, 1792) (Noctuidae) (A legszembetűnőbb külső morfológiai eltérések a két taxon imágói között: A *janthina* hátsó szárnyának fekete szegélye nagyon széles és teljes szélességében fekete a mellő szegély is. A *janthe* hátsó szárnyán a fekete szegély ezzel szemben sokkal keskenyebb és a mellő szegély a fő irányában széles területen narancssárga marad. Vigyázat: Az eredeti publikációban, MENTZER, MOBERG & FIBIGER, 1991, egy korrekt leírás mellett egy a szerkesztőség hibája miatt felcserélt ábra került nyilvánosságra, ami már sok lepkészt nagyon összezavart!): Ennél a két taxonnál (és a harmadiknál is: „*Noctua tertia* MENTZER, MOBERG & FIBIGER, 1991“) a taxonómiai helyzet messzemenőleg hasonló lehet, mint a *chrysitis* és *tutti* esetében. A *janthina*, *janthe* és a *tertia* feromonjait valószínűleg még nem vizsgálta meg senki, de az imágók morfológiája alapján, mint önálló fajok el lettek egymástól különítve. Az elsőnek nevezett szerző (RÉZBÁNYAI-RESER) alapos vizsgálatai után legalábbis a *janthina* és a *janthe* esetében nyomatókkal rá kell mutatni arra, hogy a két taxon között nagyon gyakran találhatók nyilvánvaló átmeneti formák, melyeket semmiféle módszerrel nem lehet megnyugtatóan, kényszer alkalmazása nélkül meghatározni illetve besorolni. Ez azonban valószínűleg a harmadik taxonra (*tertia*) is érvényes. Ezen kívül több ex-ovo tenyésztésnél megállapításra került, hogy egyértelműen *janthe*-nak kinéző anyaállatoktól tipikus *janthe*-utódok és átmeneti formák mellett teljesen karakterisztikus *janthina* lepkék is származtak, még egyazon petecsomókból is (publikáció előkészületben). Egyidejű keresztezési kísérletek azonban nem lettek végrehajtva. – E két taxonnál is a lelőhelyadatok a résztvevők jelentései alapján kerültek be a listába. Azt azonban nem lehet tudni, hogy esetleg nem felcserélve használta-e valaki a neveket (lásd a megjegyzést fent), vagy hogy a két formát valóban megkülönböztette-e és nem mindkettőt *janthina* néven közölte.

„EMN“ ÉS AZ ÉJJELI-LEPKE VÉDELEM

Ezzel a rendezvényt a figyelmet szélesebb körben az éjszakai lepkékre kellene irányítanunk. A nyilvánosságnak meg kellene mutatnunk, hogy ilyen élőlények is léteznek, és hogy ezek milyen hatalmas tömegben veszik ki részüket a természet rendszeréből. Több EMN-résztvevőt elkísértek a lámpázáshoz laikusok is, akik szerettek volna valamit megtudni az éjszakai lepkékről

és azok világról. Ezt a lehetőséget a jövőben még jobban ki kellene használni és ha ez sikerül, akkor az esetről az EMN-központnak egy konkrét jelentést kellene kapnia.

Ezen kívül megpróbáljuk az EMN-rendezvényt különböző országokban úgy szakfolyóiratokban, mint napilapokban valamilyen módon propagálni, és erre kérünk minden más kollégát is, akinek ilyenre valahogy lehetősége lenne. Bárkinek szabad ehhez bármilyen az Interneten vagy valahol nyomtatva megjelent EMN-adatot a forrás megjelölése mellett felhasználnia.

Könyvek, nyomtatványok és újságcikkek oldalainak ezreire írtak már mindenféle természetvédelmi problémáról. Ha itt mi is foglalkozunk ilyen kérdésekkel, csak rövidre foghatjuk a szót, és muszáj a lényegre koncentrálnunk.

Mindenek előtt muszáj itt ismételt hangosan a világba kiáltanunk: Az éjszakai lepkéknek is szüksége van ma sokféle aktív védelemre az ember ellen és az ember által. Azonban csak ritkán fordul elő, hogy valahol kizárólag az éjszakai lepkéknek van védelemre szükségük. Rendszerint egész életközösségeket kell védeni, melyekhez az éjszakai lepkék is hozzátartoznak. Azonban az is előfordulhat, hogy ezeknek valamilyen szempontból külön, speciális védelemre van szükségük, vagy mint indikátorfajok szolgálhatnak, melyek helyzetéből az egész élőhely állapotára következtetni lehet.

Gyűjtési tilalom az éjszakai lepkék szempontjából csak speciális, általános természetvédelem alatt álló, kisebb területeken határos és ésszerű. Egy általános tilalom, melyet ma már több országban alkalmaznak, csak egy politikai látszatintézkedés és messzemenően kontraproduktív. Meg leszünk ez által nyugodtatva, hogy valami „fontosat” teszünk, és közben az éjszakai lepkefauna pusztulása a háttérben titokban tovább folyik.

- Egy általános gyűjtési tilalom megakadályozza, vagy nagyon megnehezíti a lepkészek kutatómunkáját, akik a múltban többségükben nem hivatásos entomológusok, hanem amatőrök voltak. Ez ma is így van, és biztosan a jövőben is így lesz.
- Egy általános gyűjtési tilalom messzemenőleg megakadályozza a lepkészkutató utánpótlás kifejlődését, ami napjainkban sok országban már nyilvánvalóan érezhető.
- Nem utolsó sorban megakadályozza, vagy erősen megnehezíti egy általános gyűjtési tilalom a lepkészek gyakran a természetvédelem számára is hasznos tevékenységét.
- Nem megoldás mindegyik se, ha külön gyűjtési engedélyek kiadásával akarnak valahol ezeken a problémákon segíteni, mert ez egy privát személy számára kellemetlen bürokráciával jár, és rendszerint még fizetni is kell érte, hogy valaki fizetés nélkül kutathasson. Mert pénz a lepkészet kutatásokra különben mindenféle hiánycikk.

Azok az ember által az éjszakai lepkéfaunára gyakorolt legszörnyűbb negatív hatások, melyeket meg kellene szüntetni, vagy legalábbis határok közé szorítani, nem a kevés „gyűjtőtől”, vagy kutatótól származnak. Itt csak a legfontosabbnak tartott olyan témákat szeretnénk röviden megemlíteni, melyeket a természetvédelem szempontjából általában, de a természetes éjszakai lepkéfauna megóvása érdekében is különös figyelembe kellene venni:

- természetes éjjelilepke-biotópokat mechanikus módon nem tönkretenni vagy megmérgezni,
- nem elősegíteni, hanem inkább megakadályozni a természetes biotópok szétदारabolódását,
- természetes biotópok vízfolyásait nem kanalizálni,
- vizek partjainak természetes növényzetét nem kiirtani vagy erősen megváltoztatni,
- természetes nedves területeket nem lecsapolni,
- természetes száraz élőhelyeket nem öntözni,
- természetesen fátlan területeket nem befásítani,
- természetes erdei tisztásokat nem kivétel nélkül betelepíteni,
- természetes erdőket vagy facsoportokat nem kivágni, ha nem telepítenek helyettük újakat,
- akármilyen rét-típusokat nem túlságosan intenzíven művelni, trágyázni és hasznosítani,
- réteket vagy nádasokat soha nem teljes területükön egyszerre levágni (a területileg váltakozó művelés előnyben részesítendő),
- kisterületű természetvédelmi területek „gondozása” ürügyén a területen nem legeltetni,
- sövényeket és az erdőszéli vegetációkat nem kipusztítani,
- az erdők természetes aljnövényzetét és az erdei tisztások vegetációját nem kiirtani,
- nem ültetni külföldi, de még „tájjidegen” fákat és bokrokat se,
- nem ültetni olyan fákat és bokrokat, melyek nem felelnek meg egy biotóp általános jellegének,
- nem elősegíteni erdei monokultúrák kialakulását,
- nem elősegíteni teljesen egyidős erdőállományok kialakulását (a fák korbelt változatossága előnyös),
- az erdőkből az elhalt, vagy kiöregedett fákat nem kivétel nélkül eltávolítani,
- nem tűrni a vadállomány túlságos elszaporodását, se nyílt, se erdős felületeken,
- és ami az éjszakai lepkéket különösen érinti:
- nem szerelni fel általános közvilágítást természetes élőhelyek közelében vagy belsejében, vagy a már meglévőket megszüntetni ill. erősen leredukálni. – Ez a jelenség, amely pár évvel ezelőtt „fényszennyeződés” néven került be a szakirodalomba, az elmúlt 100 év leforgása alatt fokozatosan egy jelentős problémává vált és biztosan erősen befolyásolja az éjszakai lepkék aktivitását. Ezen a téren azonban elsősorban nem a fény vonzóereje a veszélyes, mert az állatok nem repülnek nagy távolságból a fényre. A legveszélyesebb ebből a szempontból az olyan állatok általános zavarása (mozgásuk, táplálkozásuk, szaporodásuk), melyek sötétséget igényelnek, és a közvetlenül vagy szórtan (diffúz) megvilágított helyekről ezért fokozatosan eltűnnek.

Mindezeknél a törekvéseknél, akár helyi, akár nemzeti vagy nemzetközi szinten, meg kell azonban tanulni azt, hogy az ember következetes, célratörő és kitartó legyen. De azt is meg kell tanulni, hogy mértéket tudjunk tartani, hogy legalább is egyelőre kompromisszumokkal is meg legyünk elégedve, hogy megpróbáljuk a problémákat agresszió nélkül, összefogással megoldani. Nem a gazdák ellen, nem az erdészek ellen, nem a területek tulajdonosai ellen, nem gyárak, utak vagy sínek ellen, hanem amennyire lehetséges ezekkel közös nevezőre jutva.

Csak ha a figyelmet mindig és mindenütt ezekre a problémákra tereljük, akkor reménykedhetünk abban, hogy fáradozásaink előbb vagy utóbb gyümölcsöt hoznak. Akkor is, ha talán nem sikerül mindent optimálisan megoldani, és ha az éjszakai lepkék fáradozásainkért nem lesznek hálások. De megmaradnak, mégpedig nekünk lepkegyűjtőknek és –kutatóknak is!

TERVEK AZ „EMN“ JÖVŐJÉVEL KAPCSOLATBAN

Ezután a jólsikerült pilótprojekt után ésszerűnek tűnik, hogy a rendezvény évente egyszer a jövőben is megszervezésre kerüljön. Azt az ötletet, hogy évente két- vagy háromszor is, különféle technikai és érzelmi okokból elvetettük. Ilyen ok például, hogy ezzel a ráfordítandó munka túl nagy és alig elvégezhető lenne, mivel a szervezéshez és a kiértékeléshez nem állnak rendelkezésre teljesállású munkatársak. De például azt is szeretnénk megakadályozni, hogy e rendezvényből egy unalmas, „mindennapi“ tevékenység legyen.

Ebben a szellemben szeretnénk a 2005.-2007.-es évekre itt azonnal három következő „Európai Lepkék Éjszakáit“ meghirdetni. Emellett a meghívó az Interneten is időben nyilvánosságra lesz hozva. Amennyire lehetőségeink megengedik értesíteni fogunk e-mail útján, vagy postai úton is ahány kollégát csak lehet.

Alapos megfontolás után a következő három időszak lett kiválasztva:

2005: július 1.-3.

2006: április 28.-30.

2007: október 12.-14.

Ebben mindenképp előtérbe kerülnek a következő megfontolások lettek figyelembe véve: 1) a lámpázáshoz alkalmas holdfázis, 2) hétvégi dátumok (péntek-szombat-vasárnap), 3) erősen különböző éjszakai lepke-együtteseket felmutató időszakok (egyrészt bizonyos változatosságot akarunk ezzel elérni, másrészt a program összefoglalóját tavasszal és ősszel repülő fajokkal is gazdagítani).

A szervezés és a kiértékelés nagy erőfeszítésekkel jár. Ezért szeretnénk bizonyos földrajzi területeken, vagy az egyes országokban, felelős munkatársakat találni („EMN-Ambassador“). Ezek egyrészt aktivizálhatnak, szervezhetnek és koordinálhatnak a saját területükön, másrészt összegyűjthetik a jelentéseket, valamint amennyire lehet, felülvizsgálhatják és a központi összesítésre előkészíthetik ezeket. Jelentkezéseket szívesen veszünk, ha valamelyik országban még nem lenne „EMN-Ambassador“. A felelősöknek muszáj tudniuk országuk hivatalos nyelve mellett angolul vagy németül (vagy magyarul), illetve képeseknek lenniük valamelyik nyelven történő levelezésre és rövidebb szövegek az országuk hivatalos nyelvére történő lefordítására. A kiválasztott EMN-nagykövetek neve és az esetleges üres helyek az EMN-Internetoldalakon (lásd lent) állandóan megtalálhatók lesznek.

FELHÍVÁS

Arra kérünk minden európai éjjeli-lepke gyűjtőt és specialistát, akik ezeket a sorokat olvassák, hogy:

- 1) vegyenek aktívan részt a tervezett rendezvényeken,
- 2) az adatokat lehetőleg a megadott táblázatba vezessék be, és pedig hiánytalanul,
- 3) az általuk ismert kollégákat időben tájékoztassák a rendezvényekről, és hogy
- 4) megkíséreljenek más kollégákat meggyőzni a rendezvényen való részvétel fontosságáról.

ÉJJELI-LEPKE GYŰJTŐK! - HOL VAGYTOK?

Nyomatékkal rá kell mutatnunk itt arra, hogy a résztvevők látszólag magas száma (154) ezen a messzemenőleg kényszer nélküli, nemzetközi, lepkészeti rendezvényen tulajdonképpen relatív és egy kicsit csalódást keltő. Nagyon sok lepkész az „1. Európai Lepkék Éjszakája“ felhívásra egyáltalán nem reagált, sokan még a rendezőbizottság legközelebbi ismeretségi köréből se. Jóllehet nagyon sokan közvetlenül értesítve lettek, és egy ismeretlenül magas száma a lepkészeknek közvetve, az internetoldalakon keresztül, vagy kollégáktól, tudomást szerezhetett erről.

Talán egyeseknek személyes, vagy hivatalos okokból valóban nem volt idejük erre, bár egy háromnapos időszak keretén belül egy ilyen probléma tulajdonképpen megoldható lehetett volna. Talán egyesek nem vették a felhívást komolyan, bár mi a célokat világosan fogalmazzuk és komolyan gondoltuk. Talán egyesek sajnálták a fáradságot, jóllehet nem volt másról szó, mint arról, hogy egy táblázatot kitöltsenek és az EMN-központnak megküldjék, ha már úgyis alkalmanként mindig valahol személyesen, vagy csapdával éjszakai lepkéket gyűjtöttek, vagy megfigyelik őket és az eredményeket feljegyzik. Többen az állítólag rossz időjárás miatt nem vettek részt, bár jól ismert, hogy rossz időben sokszor nagyon jó eredményeket lehet elérni a lámpázással. Ezúttal is voltak jó példák erre. Egy éjjeli-lepkészek muszáj a jó eredményekért néha komolyan „megszervenied“!

Nagyon reméljük, hogy ez az első próbálkozás és annak kiértékelése után sok olyan európai lepkész, aki nem vett részt azon, világosan észreveszi, hogy a neve nem került megemlítésre egy támogatásra méltó, mély értelmű, tudományos, nemzetközi

kollegiális lepkész rendezvénnyel kapcsolatban. Reméljük, hogy a tervezett további „Európai Lepkék Éjszakái“ még több lepkészt indítanak meg abban az irányban, hogy azokon aktívan részt vegyenek, és hogy esetleg még az érdeklődő kívülállóknak is egy bepillantást lehetővé tegyenek. Ezt még akkor is reméljük, ha ezzel a felelősöknek a szervezés és a kiértékelés esetleg sokkal nagyobb fáradságot és munkát jelentene.

A LEGFONTOSABB CIMEK

Itt következnek a legfontosabb címek, melyeken jelenleg az „1. Európa Lepkék Éjszakáiról“ (2004), illetve előreláthatólag a további tervezett ilyen rendezvényekről is, tájékozódni lehet:

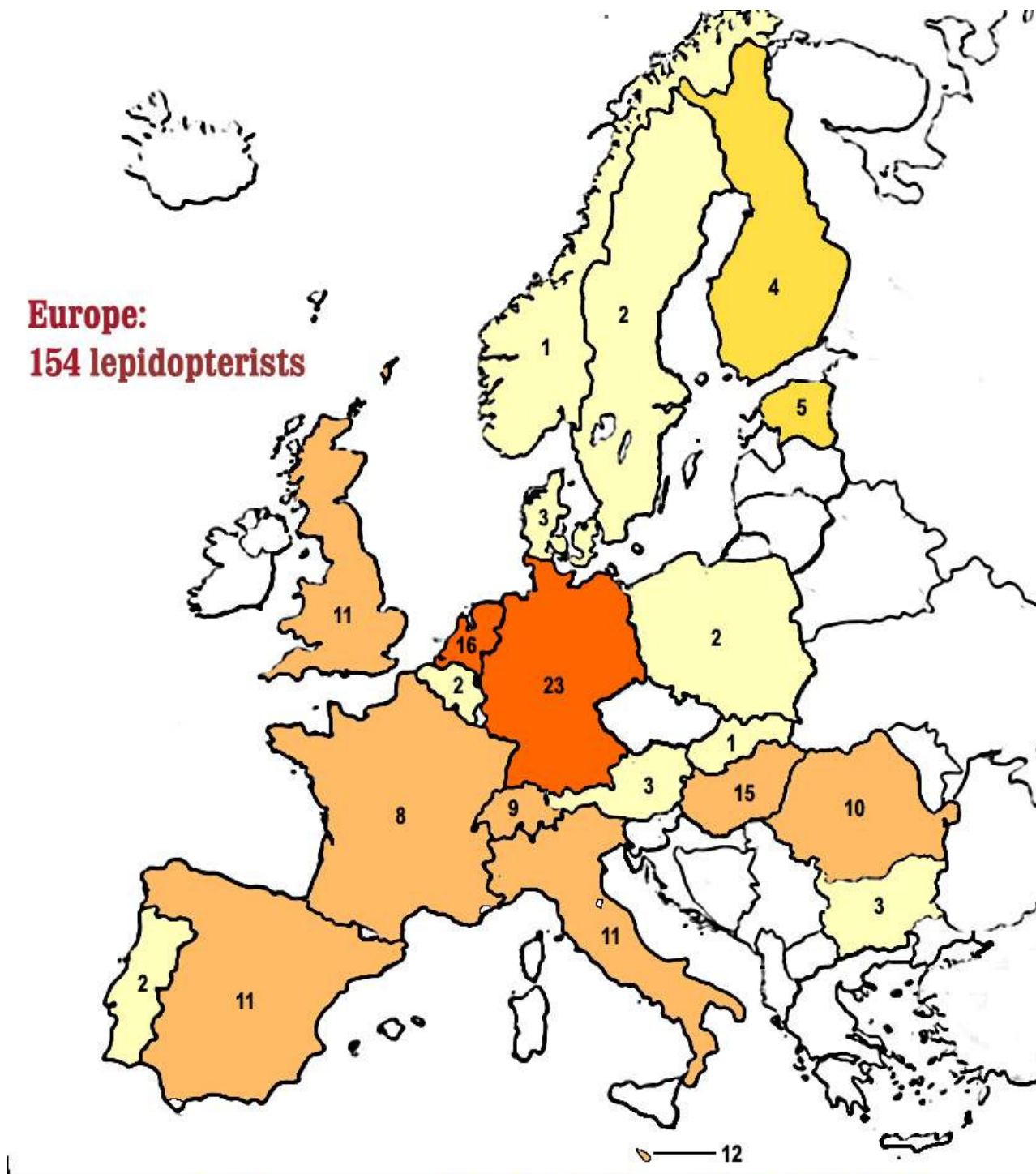
„Szalkay József Magyar Lepkészeti Egyesület”
<http://lepidoptera.fw.hu>

„European Moth Nights / Europäische Nachtfalternächte“
<http://www.european-moth-nights.ch.vu>

KÁDÁR Mihály
Zoványi J. u. 19/B/9, H-4033 Debrecen (Ungarn)
kadar.mihaly@mail.vpop.hu
inachis@axelero.hu

RESER Ladislaus (vagy RÉZBÁNYAI László)
Natur-Museum Luzern, Kasernenplatz 6, CH-6003 Luzern (Schweiz)
ladislaus.reser@lu.ch
http://www.geocities.com/reser_entomologie

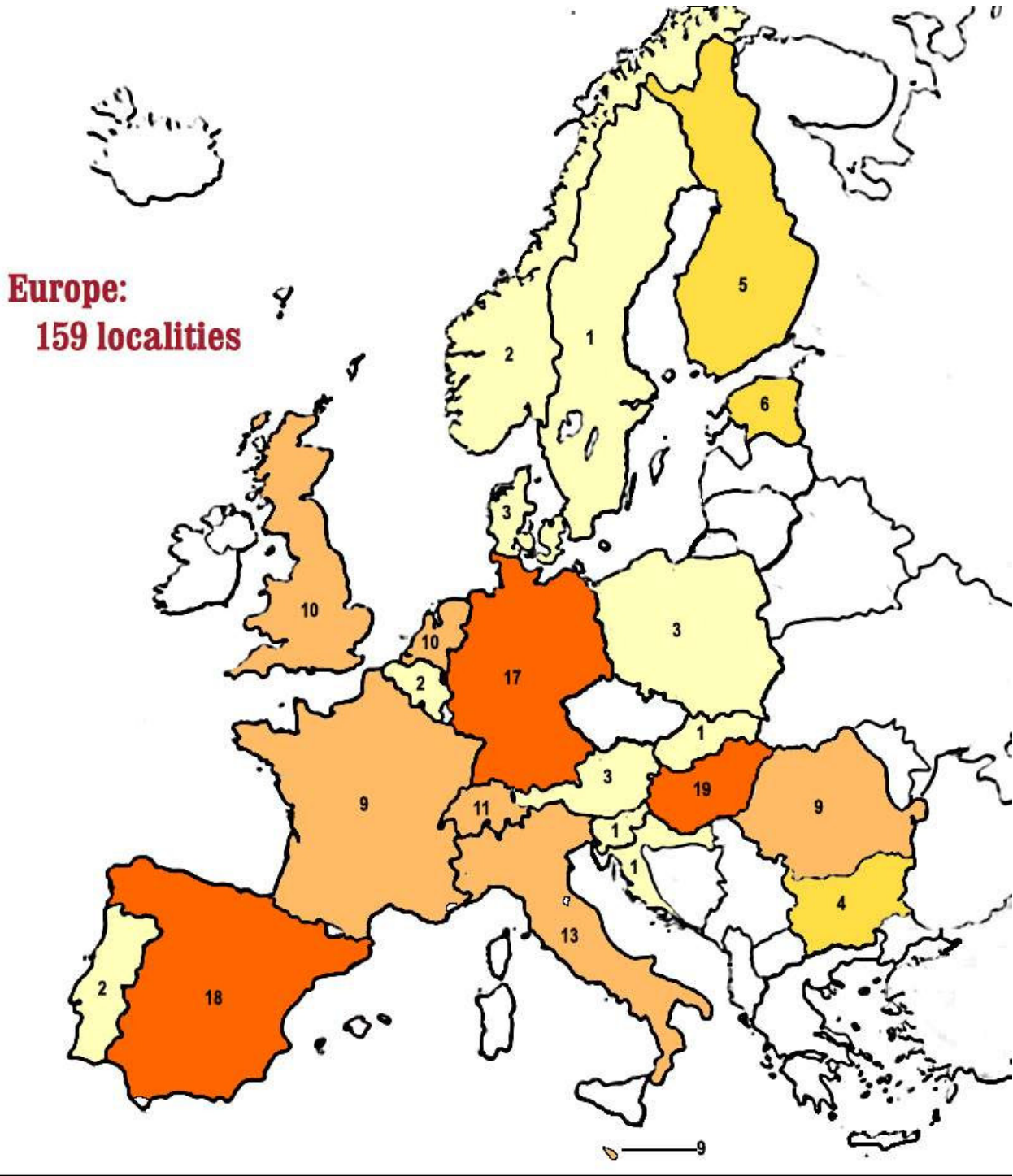
1. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” résztvevőinek száma az egyes országok szerint.

1. European Moth Nights 13-15.8.2004

Map 1. Number of lepidopterists

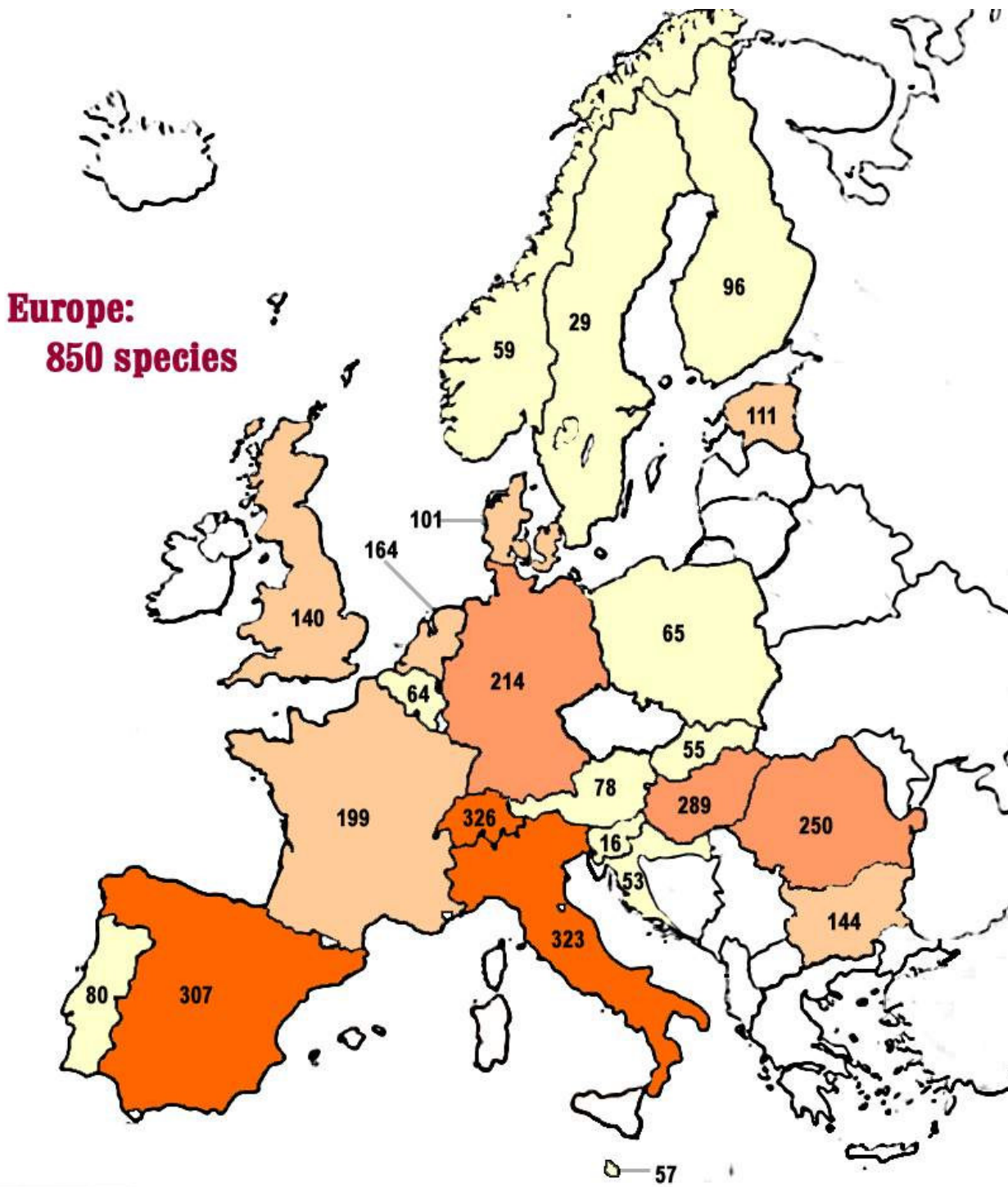
2. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” alkalmából jelentett lelőhelyek száma az egyes országok szerint.

1. European Moth Nights 13-15.8.2004

Map 2. Number of localities

3. térkép: Az „1. Európai Lepkék Éjszakái 2004” alkalmából jelentett Macrolepidoptera-fajok száma az egyes országok szerint.

1. European Moth Nights 13-15.8.2004

Map 3. Number of species